

Šogad atceramies

NUMISMĀTEI RASMAI CEPLĪTEI – 100
(20.08.1913.–12.01.1973.)

Rasma Ceplīte – ievērojama Baltijas numismāte, muzeja darba speciāliste – dzimusi 1913. gada 20. augustā Bauskas apriņķa Īslīces pagastā zemnieku ģimenē, viņas vecākiem piederēja ap 30 ha liela vecsaimniecība “Ceplēni”. Lauku sēta, lauku darbi prasīja noteiktu ritmu, darbīgumu, čaklumu. “Ceplēnos” valdīja īpaša gaisotne un ieražas, pēc darba cēliena te varēja saklausīt gan skanīgas balsis, gan vijoļu un klavieru skaņas. 1931. gada pavasarī R. Ceplīte pabeidza I. Kļaviņas ģimnāziju Bauskā un uzsāka studijas Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes Vēstures nodaļā, kuru sekmīgi beidza 1938. gada 10. decembrī ar vēstures maģistra grādu. Studiju gados viņas zinātniskās intereses saistīja senvēsture – arheoloģija, un, LU beidzot, tiek aizstāvēts diplomdarbs “Zemgaļu cilts”.

Rasma Ceplīte jau studiju laikā sāka strādāt Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā (toreiz Valsts vēsturiskais muzejs) – vispirms Arheoloģijas nodaļā: no 1937. gada 15. jūnija līdz 1939. gada 1. aprīlim par rezerves darbinieci, no 1939. gada 1. aprīļa līdz 1940. gadam par arhivāra (nodaļas vadītāja) palīdzi. Arheoloģijas nodaļā viņa kārtoja senlietas, piedalījās Valdemāra Ģintera vadītajos izrakumos Daugmales pilskalnā un Salaspils Laukskolas kapulaukā, kā arī Mežotnes pilskalnā.

1940. gadā Rasma Ceplīte sāk strādāt par zinātnisko darbinieci muzeja Numismātikas nodaļā (toreiz kabinets), 1945. gada 16. aprīlī kļūst par vecāko zinātnisko darbinieci un 1946. gada 16. janvārī tiek iecelta par Numismātikas nodaļas vadītāju; šo amatu viņa ieņem līdz 1970. gada 26. oktobrim. Piezagusies slimība ir nežēlīga – cerības uz izveseļošanas nepiepildās, un Rasma Ceplīte aiziet mūžībā 1973. gada 12. janvārī.

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs bija viņas pirmā un vienīgā darba vieta vairāk nekā 33 gadus. Rasma Ceplīte ir viens no tiem numismātiem, kas specialitāti apguvuši pilnīgi patstāvīgi, turklāt darot to ļoti pamatīgi un lietpratīgi: tika studēts muzejos, arhīvos, zinātniskajās bibliotēkās; krājās pieraksti, no kuriem tika radīts vesels numismātikas izziņu arhīvs. Iegūtās zināšanas tūlīt tika liktas lietā ikdienas praktiskajā darbā. Apgūt šo profesiju palīdzēja arī sadarbība ar Valsts Ermitāžas (Ieņingradā, tagad Sanktpēterburgā) Numismātikas nodaļas vadošajiem speciālistiem; R. Ceplīte piedalījās arī Maskavas, Minskas, Tallinas, Kauņas numismātu rīkotajās konferencēs, sesijās, tā gūstot arvien jaunas atziņas darbam.

Kara postošās sekas bija izjūtamas arī Numismātikas nodaļā. Pēckara gados, R. Ceplītei pārņemot Numismātikas nodaļas vadību, vispirms tika paveikts milzīgs darbs numismātikas krājuma sakārtošanā – priekšmetu esamības pārbaude, sistematizēšana, uzskaitē, kartotēkas izveide, kā arī krājuma saglabāšana. Rezultātā tapa piecas apjomīgas numismātikas priekšmetu uzskaites (inventāra) grāmatas ar tūkstošiem ierakstu.

Krājuma komplektēšanai tika izstrādāts zinātniskais pamatojums, balstoties uz kuru turpmāk tika vāktas un krātas ne vien monētas, medaļas, bet arī papīra naudaszīmes, apbalvojumi (t.sk. ordeņi, medaļas, nozīmes). Nodaļas krājumi 60. gados bagātinājās ar Latvijas Republikas (1918–1940) apbalvojumiem – ordeņiem, medaļām, armijas pulku nozīmēm; to vidū ļoti vērtīgs ieguvums bija ģenerāļa Jāņa Baloža Lāčplēša Kara ordenis (pilns komplekts, kas pagaidām ir vienīgais Latvijā). 1968. gadā iznāca Latvijas Vēstures muzeja kārtējais rakstu krājums “Numismātika”, kura saturā Rasmis Ceplītes pētījumi: “XV–XVI gs. Livonijas monētu depozīts Ružinas ciemā (jaunākā – 1564. gada monēta)” un “Laikā no 1621. līdz 1701. gadam Rīgā kaltē sīknauda un tās apgrozība”. Krājumā “Muzeji un kultūras pieminekļi” (1970) publicēts viņas pētījums “XVII gs. dālderu un rotas lietu depozīts Ceraukstes Bangās (jaunākā – 1699. gada monēta)”.

Savas darbības laikā Rasma Ceplīte ir devusi nenovērtējamu ieguldījumu ne vien Latvijas numismātikā, bet arī muzeja attīstībā. Numismātikas krājums – lielākais Baltijas valstīs – ir nozīmīga un patstāvīga Latvijas Nacionālā vēstures muzeja sastāvdaļa ar monētu, to depozītu, bonistikas, faleristikas un medaļu kolekcijām.

Kristīne Ducmane